

Pravice prihodnjih generacij

doc. dr. Maša Kovič Dine

PF

UNIVERZA V LJUBLJANI
Pravna fakulteta

Temeljni mednarodnopravni dokumenti

Otrokove pravice

- ▼

Konvencija o otrokovih pravicah

 - 24. člen - pravica do zdravja
 - 29(1). člen - pravica do izobraževanja o naravnem okolju
- ▼

Protokol h Konvenciji o otrokovih pravicah glede komunikacije otrok z Odborom za otrokove pravice

 - 5. člen - možnost pritožbe

Varovanje okolja

- ▼

Okvirna konvencija ZN o spremembi podnebja (UNFCCC)

"The Parties should protect the climate system for the benefit of present and future generations of humankind,..." (3. člen)
- ▼

Pariški sporazum

"ob zavedanju, da so podnebne spremembe skupna skrb človeštva, bi morale pogodbenice v boju proti njim spoštovati, spodbujati in upoštevati obveznosti glede človekovih pravic, pravico do zdravja, pravice domorodnih ljudstev, lokalnih skupnosti, migrantov, otrok, invalidov in ljudi, ki živijo v težkih razmerah, in pravico do razvoja ter enakost spolov, krepitev vloge žensk in medgeneracijsko pravičnost,"
- ▼

Aarhus konvencija

 - Pravica do dostopa do informacij okoljskega značaja
 - Pravica do sodelovanja pri odločanju v okoljskih zadevah
 - Pravica do sodnega varstva
- ▼

Resolucija GS o pravici do čistega, zdravega in trajnostnega okolja
- ## Oboje
- ▼

Splošni komentar št. 26 o o otrokovih pravicah in okolju s posebnim poudarkom na podnebnih spremembah

▼

Svetovalno mnenje Meddržavnega sodišča o obveznostih držav glede podnebnih sprememb (2025)

 - temeljne konvencije o človekovih pravicah so del relevantnega prava za naslavljanje podnebnih sprememb (odst. 145)
- ## Regionalni dokumenti
- ▼

Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin

 - 2. člen - pravica do življenja
 - 8. člen - pravica od spoštovanja zasebnega in družinskega življenja

▼

Listina Evropske unije o temeljnih pravicah

 - Preambula: Uživanje teh pravic je povezano z odgovornostmi in dolžnostmi do soljudi, človeške skupnosti in prihodnjih generacij.
 - 24. člen - pravica do potrebnega varstva in skrbi za zagotovitev otrokove dobrobiti
 - 37. člen - varstvo okolja

▼

Evropski zeleni dogovor

"podpira prehod EU na pravično in uspešno družbo, ki se bo odzivala na izzive, ki jih prinašajo podnebne spremembe in degradacija okolja, in s tem izboljšala kakovost življenja sedanjih in prihodnjih generacij."

▼

Strategija EU o otrokovih pravicah

 - pravica do življenja na čistem in zdravem planetu
 - otroci trpijo zaradi podnebne in okoljske krize

Temeljna načela Konvencije o otrokovih pravicah

Pravica do življenja in razvoja
Vsak otrok ima pravico do življenja in razvoja, da izkoristi svoj polni potencial

Otrokove največje koristi
Glavno vodilo v vseh zadevah

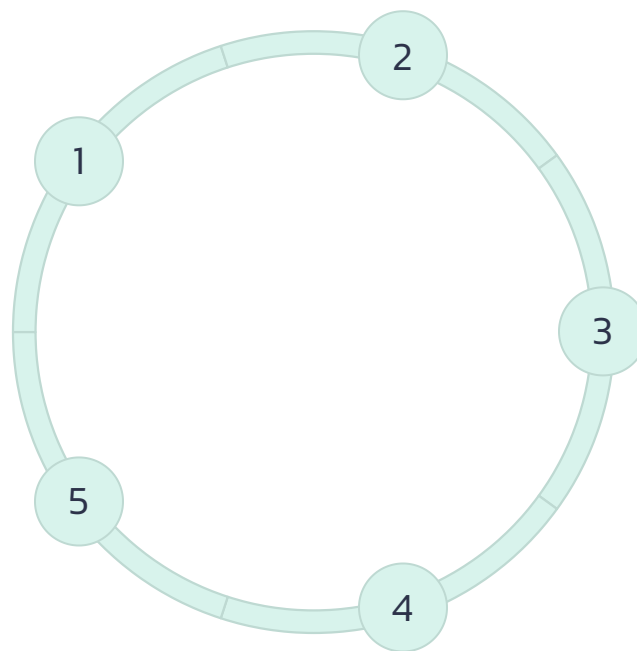
Pravica do nediskriminacije
Vse pravice veljajo na vse otroke

Pravica, da izrazijo svoje mnenje
Otroci imajo pravico do svobodnega izražanja v zadevah, ki se jih tičejo

Temeljna okoljska načela

Prepoved povzročanja škode
Prepoved uporabe okolja na način, ki bi
povzročil škodo v okolju druge države

**Načelo medgeneracijske
pravičnosti**

Previdnostno načelo

Pomanjkanje znanstvenih dokazov ne
sme biti razlog za odrek ukrepanja v
primerih kjer obstaja verjetnost resne
okoljske škode

Onesnaževalec plača

Povzročitelj okoljskega onesnaževanja
krije finančne stroške odprave škode in
povrnitve v prejšnje stanje

Načelo trajnostnega razvoja

Pri gospodaskem razvoju je treba
upoštevati tudi okoljske in socialne vidike
razvoja

Načelo medgeneracijske pravičnosti

3. odstavek 3. člena Pogodbe o Evropski uniji

Z naravnimi viri ravnamo na način, da tudi prihodnjim generacijam omogočimo izkoriščanje naravnih virov in pridobivanje njihovih koristi:

- ☐ Ohranjanje raznovrstnosti naravnih in kulturnih virov
- ☐ Do te mere, da na druge generacije ne prenese v slabšem stanju
- ☐ Dostop do zapuščine predhodnih generacij

Poudarek na prihodnjih generacijah ob upoštevanju znanja preteklih generacij

Kdo so prihodnje generacije?

otroci

Primer Urgenda proti Nizozemski:
sodišče lahko odloča zgolj o kršitvi
pravic že rojenih mladih generacij

prihodnje generacije

Primer Neubauer proti Nemčiji: nujno
preprečiti preveč kratkotrajno in zato
enostransko distribucijo svobod in
bremen zmanjševanje emisij
toplogrednih plinov v škodo
prihodnjih generacij

Deklaracija ZN o prihodnjih generacijah

Sprejeta septembra 2024 kot priloga Pakta o prihodnosti.

Voditelji držav se zavedajo, da so sedanje generacije odgovorne za delovanje v skladu s potrebami in interesi prihodnjih generacij.

Sprejetih 11 zavez:

- Zagotavljanje medgeneracijske pravičnosti
- Varovanje globalnih dobrin, kot so podnebje, biotska raznovrstnost, oceani in vesolje.
- Zaveza k trajnostnemu razvoju, ki dolgoročno usklajuje okoljske, družbene in gospodarske potrebe.
- Vlaganje v znanje, izobraževanje in kulturno dediščino, ki koristijo sedanjim in prihodnjim generacijam.
- Oblikovanje vloge novega posebnega odposlanca ZN za zagovarjanje interesov prihodnjih generacij.

Aktivnosti držav, ki jih določa deklaracija:

1	Vključevanje dolgoročnega razmišljanja in prihodnjih generacij v politike in ukrepe in vzpostavitev nacionalnih mehanizmov za dolgoročno načrtovanje (Madžarska, Francija, Finska, Nemčija)
2	Smiselno vključiti mlade v procese oblikovanja politik in odločanja in vključevanje prihodnjih generacij v ocene učinka
3	Spodbujanje uporabe načrtovanja scenarijev, analize podatkov in študij prihodnosti pri javnem upravljanju.
4	Generalna skupščina ZN bo leta 2028 ocenila napredek in spodbudila nadaljnje ukrepanje. Generalni sekretar bo predstavil poročilo o izvajanju deklaracije, s čimer bo zagotovil preglednost in odgovornost.

Maastrichtska načela o človekovih pravicah prihodnjih generacij

Leta 2023 pripravila skupina pravnih strokovnjakov

Njihov cilj je pojasniti pravne obveznosti držav v okviru obstoječega mednarodnega prava glede pravic prihodnjih generacij, zlasti v zvezi z degradacijo okolja in podnebnimi spremembami.

"Prihodnje generacije so generacije, ki še ne obstajajo, vendar bodo obstajale in bodo podedovale zemljo."

- Prihodnje generacije imajo človekove pravice, ki jih morajo sedanje generacije spoštovati, varovati in uresničevati.
- Države morajo preprečevati predvidljivo škodo okolju in podnebjju, ki bi ogrozila pravice prihodnjih generacij.
- Države ne smejo slabiti varstva pravic in okolja ter morajo ukrepati tudi ob znanstveni negotovosti.
- Razvoj mora zadostiti potrebam sedanjosti brez ogrožanja prihodnosti.
- Vključevanje javnosti v odločitve ter omogočen dostop do sodnega varstva v interesu prihodnjih generacij.

Vrhovno sodišče je prihodnjim generacijam priznalo pravico do zdravega okolja in priznalo, da lahko otroci zastopajo še nerojene generacije. Pravice do zdravega življenjskega okolja je kršena z novimi dovoljenji za sekanje gozdov.

Kršitev pravice do življenje zaradi malomarnosti, ker država ni sprejela zaščitnih ukrepov, pred okoljsko nesrečo, kjer je umrlo več oseb, tudi otrok.

Mladi iz EU, Kenije in Fidžija so trdili, da so EU podnebni cilji do leta 2030 nezadostni in s tem kršijo njihove pravice do življenja, družinskega življenja in zasebne lastnine (The Peoples' Climate Case). Sodišče spozna zadevo kot nedopustno, ker dožniki niso dokazali, da so individualno in neposredno oškodovani.

Odbor za otrokove pravice potrdi, da so otroci žrtve predvidljive podnebne škode, in da države odgovarjajo za negativne učine njihovih emisij na otroke. Vendar je bila zadeva nedopustna, ker niso izkoristili nacionalnih pravnih sredstev.

Zatrjevali kršitev pravice do življenja, zasebnega življenja in prepoved diskriminacije mladih, ker države niso sprejele ustreznih ukrepov za blaženje podnebnih sprememb. ESČP je zadevo spoznalo kot nedopustno, ker niso bila izkoriščena domača pravna sredstva.

2

Mladi tožniki trdijo, da vlada ni zaščitila podnebnih pravic prihodnjih generacij. Sodišča trdijo, da je znajševanje TGP bolj politično vprašanje kot pa pravno.

3

6 mladih aktivistov toži državo zaradi izdaje novih dovoljenj za črpanje nafte (People v. Arctic Oil). Sodišče ugotovi, da vlada ni kršila pravice do zdravega življenja. Trenutno v teku postopek pred ESČP.

6

Potrditev, da deforestacija krši pravice mladih do
življenja, zdravega življenjskega okolja itd.

7

8

Sodišče naloži Shell znižanje svojih emisij TGP, da zaščiti prihodnje stanke in otroke pred podnebno škodo.

9

10

Sodišče potrdi, da podpora fosilnim gorivom predstavlja kršitev pravice mladih, do čistega in zdravega življenjskega okolja.

Vprašanja Meddržavnemu sodišču že vključujejo **razlago obveznosti do prihodnjih generacij**:

"a) Kakšne so obveznosti držav v skladu z mednarodnim pravom, da zagotovijo zaščito podnebne sistema in drugih delov okolja pred antropogenimi emisijami toplogrednih plinov za države ter sedanje in prihodnje generacije?"

b) Kakšne so pravne posledice teh obveznosti za države, ki so s svojimi dejanji in opustitvami povzročile znatno škodo podnebnemu sistemu in drugim delom okolja, v zvezi z:...

(ii) Ljudje in posamezniki sedanje in prihodnjih generacij, ki jih prizadenejo škodljivi učinki podnebnih sprememb?"

ICJ:

"Upoštevanje interesov prihodnjih generacij in dolgoročnih posledic ravnanja sta pravični vidiki, ki jih je treba upoštevati, kadar države razmišljajo o politikah in ukrepih, sprejemajo odločitve o njih in jih izvajajo v skladu s svojimi obveznostmi iz ustreznih pogodb in mednarodnega običajnega prava." (odst. 157)

Povzetek

Pristop, ki temelji na pravicah otrok

Poudari že Splošni komentar št. 26 Odbora ZN za otrokove pravice

=

- vključitev predstavnikov mladih v razprave o okoljskih zadevah
- izvedba presoje vplivov na otroke za nove politike in projekte

Za vsa nadaljna vprašanja:

masa.kovic-dine@pf.uni-lj.si

